

консолідації українського суспільства. Проведений аналіз доводить необхідність подальшого дослідження порушеної проблематики, зокрема питання сучасного змісту та навчально-методичного забезпечення базових курсів історії у вищому навчальному закладі.

1. Артюх В. Зміст поняття “історична пам’ять” на тлі українських реалій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: soipro.narod.ru/documents/konf_zhuk/artuh.doc. 2. Більченко Є. Проблема тексту культури в змісті освіти / Євгенія Більченко // *Шлях освіти*. – 2007. – № 3. – С. 9. 3. Ганаба С.О. *Історична освіта у методологічному фокусі інтерсуб’єктивності: монографія* / С.О. Ганаба. – Кам’янець-Подільський: Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 152 с. 4. Горбунова Л.С. *Принципи реформування вищої освіти в Контексті інтеграційних процесів* / Л.С. Горбунова // *Філософські науки*. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2007. – С. 28–34. 5. Стельчик Сергій. *Імперія пам’яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві* / Сергій Стельчик. – К.: Критика, 2008. – 304 с. 6. Лебедков Александр. *Образовательные ресурсы ученого предмета “История”* / Александр Лебедков // *Общественные науки*. – 2012. – № 1. – С. 72–77. 7. Рябчук Микола. *Дві України: реальні межі, віртуальні війни* / Микола Рябчук. – К.: Критика, 2003. – 335 с. 8. Ясперс К. *Комунікація* / К. Ясперс // *Першоджерела комунікативної філософії* / Л.А. Ситниченко. – К.: Либідь, 1996. – С. 132–148.

УДК 930/ 94(73)“18/19”:327

Л.Ю. Питльована

Кафедра світової історії нового та новітнього часу
Українського католицького університету

США У ВОЄННИХ КОНФЛІКТАХ ЗЛАМУ ХІХ – ХХ ст. В ОЦІНКАХ АМЕРИКАНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ

© Питльована Л.Ю., 2013

Аналізується інтерпретація участі та ролі США у воєнних конфліктах кінця ХІХ – початку ХХ ст. в американській історіографії. Досліджуються погляди американських професійних істориків та історіографічних шкіл щодо причин та наслідків участі США в іспано-американській війні 1898 р. та у процесі завоювання Філіппінських островів, розвитку сухопутних військ та військово-морського флоту у цей період.

The article is devoted to the analysis of the interpretations of the United States’ role and participation in war conflicts at the end of XIX and the beginning of XX century in American historiography. The views of professional historians on causes and consequences of the United States’ participation in the Spanish-American war in 1898, the conquest of Philippines, the development of American Land Forces and Navy are investigated.

Актуальність роботи зумовлена браком вітчизняних досліджень у галузі американської історіографії. Зокрема, потребує аналізу та систематизації доробок істориків США з проблем американської участі у воєнних конфліктах, становлення та розвитку збройних сил наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Цей період був важливим як у плані формування зовнішньополітичних цілей США, так і формування родів військ, тактичних та стратегічних доктрин, системи командування, так і відпрацювання досвіду спільних операцій у ході реальних бойових дій. Відповідальним випробуванням, “бойовим хрещенням”, стала для американської армії, особливо військово-морського флоту, участь у війні з Іспанією 1898 р., а потім у філіппіно-американському протистоянні.

Об'єкт дослідження – американська історіографія Сполучених Штатів Америки кінця XIX – початку XX ст. Предмет дослідження – історичні дослідження військової історії США від часу війни з Іспанією до американо-філіппінського конфлікту (1898–1902 рр.).

Мета дослідження – проаналізувати основні тенденції та закономірності висвітлення американською історіографією проблеми участі США у воєнних конфліктах зламів XIX – XX ст., теоретичних положень та висновків, до яких дійшли американські історики, основних історіографічних концепцій.

Військова історія США згаданого періоду продовжує залишатися предметом наукових дискусій істориків. Важливою є наявність бібліографічних підбірок, що полегшують орієнтування істориків у численних дослідженнях цієї тематики [1–4].

Існують колективні та авторські монографії, статті, присвячені вивченню американської військової справи загалом та окремим її аспектам та чинникам, що впливали на її розвиток [5–8]. Дослідження цих проблем цікаві і з огляду на те, що вони зроблені в інтердисциплінарному ключі: ними займалися як історики зовнішньої політики, так і військові історики, політологи.

Попри коротку свою тривалість, іспано-американська війна мала важливі наслідки для подальшої історії Сполучених Штатів. Вони оволоділи водночас о. Гуам, Пуерто-Рико, Філіппінськими островами мали фактичний контроль над Кубою. Щоправда освоєння Філіппін виявилось справою чи не складнішою, ніж перемога над Іспанією, і боротьба між американською армією та місцевими повстанцями тривала офіційно до 1902 р., а реально – значно довше. Багато дослідників розцінюють результати конфлікту з Іспанією у контексті перетворення США на імперську державу [9–13]. Доволі різні позиції американських істориків щодо власне іспано-кубинської війни, яка розпочалася задовго від втручання США. Зокрема, Філіпп Фонер наполягає на тому, що кубинці цілком могли виграти війну власними силами, до того ж він підкреслює негативну роль Сполучених Штатів через узалежнення Куби від американських інтересів у період після поразки Іспанії [14]. На відміну від нього, відомий американський знавець історії Іспанії Джон Лоуренс Тон, наполягає на слабкості кубинських повстанців, їх роз'єднаності, на тому, що їхні лідери ледь не довели протистояння з Іспанією до воєнної катастрофи. Причини перемоги Куби Дж. Тон вбачає радше у слабкості Іспанії, у політичних змінах, що відбулися там, а також у втручанні США. Провівши багато підрахунків у кубинських архівах, автор називає кількість людських втрат серед населення острова, наводячи цифру 170 тисяч осіб, що є значно менше, ніж декларують кубинські історики [15, р. 211]. З іншого боку, дослідник вказує, що Сполучені Штати прийшли на Кубу, керуючись “цивілізаторською місією”, що була найстарішим та найуживанішим імперіалістичним міфом. Той факт, що Сполучені Штати Америки закріпили свої позиції на острові поправкою Платта 1903 р., отримали право на заснування військово-морської бази в Гуантанамо, на думку історика, лише підтверджує тезу про те, що історію кубинської боротьби за незалежність слід трактувати виключно у контексті поразки повстанців і їх неспроможності без зовнішньої допомоги досягнути успіху [15, р. 285].

Бажання допомогти кубинцям скинути ненависний репресивний іспанський режим правління виступає, на думку американських істориків, не єдиною причиною вступу США у війну 1898 р. Дослідники першої половини XX ст. часто трактували втягнення у війну як непотрібне, невмотивоване, підбурене джингоїстськими агресивними настроями окремих кіл американського суспільства. Монографія “Войовничий дух” [16], видана у 1931 р. Вольтером Мілісом, змальовує рішення президента В. Мак-Кінлі вступити у війну з Іспанією як зроблене під тиском громадської думки, інспірованої агресивною пресою. На цю тему здійснено кілька класичних досліджень представників так званого психологічного напрямку у дослідженні американської зовнішньої політики [17; 18]. Професор Колумбійського університету Річард Хофстедтер у такому самому ключі розумів згадані події, вказуючи, що вони спричинені “психічною кризою”, що охопила населення Сполучених Штатів наприкінці XIX ст. у результаті завершення освоєння внутрішньої території, а отже, зникнення “фронтиру”, наявність якого багато істориків та політиків вважали вирішальним чинником американської історії XVIII – XIX ст. Не менш кризові настрої ство-

рювалися, на думку історика, високим ступенем соціальної напруги кінця XIX ст. у країні, економічною депресією [19].

У своєму іншому, відомому есеї “Параноїдальний стиль американської політики”, вперше опублікованому у 1952 р., Хофстедтер наголошує, що кризові періоди американської історії, якими був і кінець XIX – початок XX ст., вимагали певної розрядки і відволікання від внутрішньої напруги і радикалізму, що виливалося в експансіоністські наміри і дії. Важливе місце у формуванні цілей США мали і ідеї соціал-дарвінізму. Надлишкова і невтомна енергія американців виливалася у пошуки пригод, а місієність мала перед собою широке поле засіву протестантських ідей, доктрина Дж. Монро надихала докласти зусиль, щоб для скинути європейське ярмо з шиї як Америки, так і Азії. Пошук ринків підштовхував до думки про анексію Філіппінських островів, а бажання належати до когорти “великих держав” теж вимагало володіння колоніальними територіями, що було питанням престижу і однією з характеристик цього статусу. Такими були головні стимулятори і мотиватори творців американської зовнішньої політики [20, р. 3–40].

Повоєнні покоління істориків не такі категоричні у твердженнях, що Іспанія була згодна надати Кубі автономію і незалежність і без американського втручання, але вони бачать широкий спектр причин, що спонукали США вступити у війну. Поворотним моментом в історичних дослідженнях природи і наслідків американського імперіалізму стала поява монографії “Трагедія американської дипломатії” Вільяма Еплмана Вільямса. Один з основоположників американського історичного ревізіонізму Вільямс вперше інтегрує економічні відносини у вивчення зовнішньої політики, що було, фактично, зламом існуючих досі традицій. Автор досліджує глибокі суперечності між американськими ідеалами та використанням їх для розширення Сполученими Штатами власних світових впливів. На його думку, форми американського імперіалізму можуть дещо варіюватися відповідно до певного історичного періоду (чи то президентство В. Маккінлі та Т. Рузвельта, чи то В. Вільсона, Г. Гувера, Г. Трумена), але суть та основні мотиви експансії завжди однакові, а реальні творці зовнішньої політики – це банкіри, бізнесмени, лідери великих корпорацій. Простежуючи у такий спосіб зовнішню політику США до періоду “холодної війни”, яку вона, за Вільямом Е. Вільямсом, і спричинила, автор доходить висновку, що трагедія такого роду дипломатії у результаті вилася у повсюдну неприязнь і недовіру до Сполучених Штатів [21, р. 15, 206, 239]. Вступу Сполучених Штатів у війну вимагали великі промислові та торгові корпорації, які бачили у Карибських островах широкі ринкові можливості, а володіння Філіппінами розцінювали як плацдарм для розвитку бізнесу в азійському напрямку [22, р. 363–370].

Співзвучними з інтерпретацією американо-іспанської війни В. Вільямсом є думки Волтера Лафібера. Професор (1967–2006 рр.) Корнельського університету (штат Нью-Йорк), колишній президент Товариства істориків американської зовнішньої політики, він свого часу кинув виклик усій історії дипломатії США, заявивши, що остання ніколи не переслідувала жодної іншої мети, окрім реалізації політики “відкритих дверей” на користь американських капіталістів. Монографія “Нова імперія: інтерпретація американської експансії. 1860–1898” має своєю тезою тісний взаємозв’язок між завершенням промислової революції, що, розпочавшись в середині XIX ст., заклала основи сучасної Америки, та появою імперських тенденцій у політиці США. Дослідник відновлює поширену в істориків-прогресистів тезу про те, що інтеграція так званого “Дикого Заходу” до складу економіки США стала першим кроком до творення їх як великої держави [23, р. 26]. Лафібер також погоджується із думкою багатьох своїх попередників про те, що певним поштовхом до імперіалістичної зовнішньої політики стала економічна депресія у США, що мляво тягнулася ще з 70-х рр. XIX ст., однак загострилася у 1893–1896 рр. Лише початок іспано-американської війни 1898 р. став потужним стимулом до виходу економіки Сполучених Штатів з кризи [23, р. 61, 63–79, 197–203].

Щодо освоєння заморських територій, то Лафібер пише, що американці надавали перевагу економічним методам, перш ніж посилати туди війська. Говорячи про ці методи, історик особливу увагу приділяє питанню торгових тарифів як інструменту експансіонізму, що давав можливість повернути певні території, наприклад Філіппіни, Кубу, в лоно американської економіки, затрачаючи при цьому мінімальні воєнні зусилля [23, р. 27, 31, 33, 48, 53, 54, 86, 112–121; 24, р. 94, 95].

Інша група істориків вважає ключовими чинниками вступу США у війну 1898 р. стратегічні: контроль Карибського басейну, бажання збудувати міжokeанський канал, а отже, і гарантування його безпеки. Зокрема, Вейн Морган ретельно досліджує американо-кубинські та американо-іспанські відносини часів президентів Г. Клівленда та В. Маккінлі та можливості їх розвитку. Автор твердить, що хоча президенти і були свідомі щодо комерційних інтересів країни, та все ж вибудовували свої відносини зі згаданими країнами, керуючись політичними мотивами [25; 26].

Сучасний дослідник Роберт Хенніген зробив спробу звести воедино усі причини активізації зовнішньої політики США наприкінці XIX ст. [27]. Він вказує, що досліджуючи участь Сполучених Штатів у конфлікті Куби та Іспанії, можна зрозуміти, що всі верстви суспільства та політичні кола, усі міркування безпеки спонукали Вашингтон до цього. Тому радше слід пояснювати, не чому США взяли участь у війні, а чому вони зробили це лише через три роки опісля її початку. За Хеннігеном, президенти – від В. Маккінлі до В. Вільсона – перебували у “пошуку порядку”, який би спирався на міжнародну систему, сприятливу для поступової американської політичної та економічної експансії. При цьому у цій системі “цивілізовані” західні нації зможуть жити між собою у злагоді, якщо нестимуть порядок і просвіту іншим народам. І хоча дослідник і не заперечує тез ревізійністських істориків про роль економічних чинників, однак вагомими мотивами американського імперіалізму він вважає політичні та ідеологічні цілі.

Попри те, що минуло більше ніж сто років з часу вибуху американського судна “Мейн” на рейді у порту Гавани, невідомими залишаються його причини, що є предметом обговорення сучасних істориків [28]. Проведені експерименти та офіційні розслідування фактично доводять, що причини катастрофи на “Мейні” були пов’язані з внутрішніми неполадками на судні або порушення техніки безпеки під час експлуатації устаткування та боєприпасів. Однак і сьогодні багато дослідників висловлюють сумніви щодо непричетності іспанців до вибуху, наполягаючи, що останні мали і причини, і мотиви, і можливості для його організації, тому не можуть бути виключені зі списку підозрюваних [29]. Такі припущення, на думку інших дослідників, робляться під впливом сучасної ери глобального тероризму [30].

Вступ США у війну відбувся у період формування та становлення американських збройних сил. Глибинні трансформації охопили військово-морський флот, який з інструмента берегової охорони перетворився на першокласний флот далеких морів, збудований за кращими тогочасними стандартами. Чимало професійних істориків досліджували його участь у війні з Іспанією та філіппінськими повстанцями. Дослідники відзначають непересічний вплив, який мали на державних та політичних діячів ідеї та твори А.Т. Мехена, які аргументували не лише необхідність володіння Сполученими Штатами великим флотом, а й забезпечення його широкою мережею військово-морських та паливних опорних баз по усьому світу, що повинні були створити стратегічний плацдарм, особливо у Тихому океані [31; 32].

Фундаментальна монографія Гарольда Спраута “Зростання американської морської держави, 1776–1918”, вперше надрукована у 1939 р., у широкій історичній перспективі досліджує ідеї та сили, що призвели до розвитку військово-морського флоту, творення традицій та нових стратегічних доктрин. Розвиток американської морської політики розглядається як у дипломатичному аспекті, так і у контексті тогочасних міжнародних відносин [33].

Чимало наукових досліджень простежують процес формування та підготовки особового командного складу армії, спеціалізованих навчальних закладів. Військово-морський коледж у Ньюпорті (Род Айленд), який був заснований у 1885 р. стараннями контр-адмірала Стефана Люса, забезпечував американський флот першокласними кадрами професійних офіцерів, підготовлених на останніх досягненнях тогочасного військового мистецтва, з глибокими знаннями теорії, стратегії та тактики. [34–36]. Особливо цікавою є монографія Джека Шалімсона [37], яка присвячена історії корпусів морської піхоти і яка має своїми головними темами еволюцію професіоналізму офіцерів та пошук цілей та місій цих з’єднань у роки “Позолоченого віку”. Автор велику увагу приділив дискусіям у середовищі командування та керівництва військово-морським флотом щодо його стратегічного призначення, формування т. зв. експедиційних корпусів. Іспано-американська війна, на думку історика, відіграла ключову роль у визначенні ідентичності, ролі та місця військово-

морських сил США як у контексті національної безпеки, так і у забезпеченні зовнішньополітичних інтересів країни.

На відміну від військово-морських сил, армія США довгий час була позбавлена теоретиків та мислителів-стратегів такого масштабу, як А.Т. Мехен. У період після Громадянської війни вона теж перебувала у пошуках своєї ролі та місця, здобуваючи досвід переважно у війнах з корінним населенням. До іспано-американської війни американські збройні сили розглядалися не стільки як перша лінія оборони країни від зовнішньої агресії, скільки як поліція, покликана упокорювати індіанців та втихомирювати заворушення на кордоні з Мексикою. До Першої світової війни захист Сполучених Штатів розумівся у площині, передусім проблем військово-морського флоту. Армія 1898 р. виявилася цілковито не готовою до війни з Іспанією. Загалом можна погодитися з думкою, що у період з 1865 до 1942 рр. домінантною характеристикою американського способу ведення війн був значний ступінь імпровізації і цілковита неготовність до них [38]. Американсько-іспанська війна викристалізувала уявлення армійського командування про плани та стратегію розвитку збройних сил [39; 40]. Дослідники аналізують триваючий у цей час процес модернізації армії, збільшення ефективності керівництва та командування. Вони одноставно зауважують, що хоча на індивідуальному рівні особовий склад армії був непогано вишколений, однак армії бракувало мобілізаційного плану, генерального штабу та відпрацювання узгоджених дій з військово-морським флотом.

Чимала увага приділяється дослідженню участі в іспано-американській війні кавалерійського загону добровольців “Відважні вершники” під керівництвом майбутнього президента Теодора Рузвельта [41–43]. Детально описуються організація, система підготовки кадрів, озброєння загону. Історики відзначають високі організаторські здібності Т. Рузвельта, який за короткий час зумів з погано екіпірованого та мало навченого колективу людей створити високоефективну бойову одиницю.

Загалом участь американського військово-морського флоту у бойових кампаніях 1898 р. розцінюється як вдаліша і ефективніша порівняно з діями сухопутних сил. Якщо для флоту конфлікт з Іспанією справді може бути інтерпретований як “блискавча маленька війна”, то дії на суші були затяжнішими, кривавішими, зі значними людськими втратами.

Багато робіт другої половини ХХ ст. мають предметом свого дослідження участь у бойових діях проти Іспанії афроамериканців. З одного боку, у війні брали участь два кавалерійські і два піхотинські полки регулярної армії, які особливо відзначилися у битві за Сантьяго. А з іншого, – добровольчі підрозділи міліції з південних штатів, які були мобілізовані, але так і не змогли взяти участі у війні і до того ж зазнали важких поневірянь та дискримінації [44–46].

Війна стала також поштовхом для розвитку воєнної медицини, було запроваджено застосування нових лікувальних засобів, особливо для боротьби з тропічною лихоманкою та малярією. У цьому контексті досвід війни детально вивчений і підсумований у монографії Вінсента Чірілло [47], який відстежує розвиток теорії мікробного походження епідемій, можливості використання рентгенологічного обладнання. Автор також аналізує діяльність лікарів медичної служби, їхні зусилля, спрямовані на дотримання норм гігієни та санітарії у таборі американських військ, які, на його думку, з одного боку, не витримували жодної критики, а з іншого, – ускладнювалися через ігнорування польовими офіцерами їхніх рекомендацій. Тому хвороби забрали більше життів американських вояків, ніж бойові дії. Дослідник виводить співвідношення бойових і небойових втрат як 1:7 [47, р. 30]. У книзі подається порівняльна характеристика діяльності американської медичної служби та британських військових медиків під час англо-бурської війни.

Рішення президента Вільяма Маккінлі анексувати Філіппінські острови стало предметом тривалих наукових дискусій серед американських істориків. Частина з них наполягала на тому, що ідея була нав’язана президентові імперіалістичним оточенням на чолі з Т. Рузвельтом, сенатором Г.К. Лоджем та громадською думкою, яким він не зміг протистояти. Інші, – що задум щодо Філіппін президент виношував ще до початку війни, і власне заради цього і втрутився у конфлікт між Кубою та Іспанією. Середню позицію посідають дослідники, які наполягають, що Маккінлі прийшов до рішення поступово, враховуючи поточну політичну кон’юнктуру [48].

Американо-філіппінська війна породила контрверсійні думки в американському суспільстві, причому широка громадськість переважно схвально поставилася до ідеї захоплення островів, мотивуючи його домінуючою на той час ідеологією про цивілізаторську місію Сполучених Штатів. Лише окремі голоси, зокрема з боку Антиімперіалістичної ліги М. Твена, критикували рішення адміністрації США, трактуючи його як загарбницьке.

Щодо професійних істориків, то одна група, зокрема в особі Леона Вольфа та Стюарта Міллера, викриває американську війну проти філіппінських повстанців як імперіалістичну, варварську, брутальну, що супроводжувалася виявами расизму, насильством, знищенням цивільного населення. Воєнна кампанія продемонструвала, як США цінують свої стратегічні та торгові інтереси, цінують настільки, що готові відстоювати їх ціною людських життів. Автори також відстежують обговорення питання у середовищі американського політикуму. Цікавою є спроба провести паралелі між філіппінською кампанією 1899–1902 рр. та американо-в'єтнамською війною 60–70-х рр. XX ст. [49, 50].

Інші дослідники менш категоричні у своїх оцінках щодо процесу американської анексії Філіппін або зосереджуються на окремих його аспектах, зокрема на тактиці та стратегії американської армії, причинах поразки повстанців тощо [51; 52].

Отже, іспано-американська війна 1898 р. та американо-філіппінський конфлікт і досі залишаються предметом жвавого обговорення істориків Сполучених Штатів Америки. Більшість дослідників, що належать до різних наукових шкіл, сходяться на тому, що участь США у згаданих воєнних протистояннях кінця XIX – початку XX ст. стали початком їх виходу на широку міжнародну арену, активізації зовнішньої політики у контексті її глобалізації та відходу від доктрини Монро. Важливе значення мають дослідження специфічно військової тематики, зокрема, процесу становлення американської армії, сухопутних та військово-морських сил, еволюції стратегічних і тактичних доктрин, ролі і місця збройних сил у системі національної безпеки США.

1. Crawford M. J., Hayes M. L., Sessions M. D. *The Spanish-American War: Historical Overview and Select Bibliography*. – Washington, 1998. – 126 p.
2. Pérez L. A. *The War of 1898: The United States and Cuba in History and Historiography*. – Chapel Hill, 1998. – 171 p.
3. Ramsey R D. *Savage Wars of Peace: Case Studies of Pacification in the Philippines, 1900 – 1902. Fort Leavenworth (KS)*, 2007. – 167 p.
4. Venzon A. C. *The Spanish – American War: An Annotated Bibliography*. – New York, 1990. – 255 p.
5. *American Military History*. – Washington (DC), 1989. – 357 p.
6. Hannigen R.E. *The New World Power. American Foreign History, 1898-1917*. – Philadelphia, 2002. – 365 p.
7. Linn B. M., Weigley R. F. “The American Way of War” Revisited // *The Journal of Military History*. – 2002. – Vol. 66. – No. 2. – P. 501–533.
8. McDougall W. A. *War and the Military in American History*. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unc.edu/depts/diplomat/item/2007/0103/mcdo/mcdougall_fpri.html.
9. Abrahamson J. L. *America Arms for a New Century: The Making of a Great Military Power*. – New York, 1981. – 253 p.
10. *Crucible of Empire: The Spanish-American War and Its Aftermath* / ed. by Bradford J. C. – Annapolis (Md.), 1993. – 269 p.
11. Nofi A. A. *The Spanish-American War, 1898. – Conshohocken (Pa.)*, 1997. – 352 p.
12. Trask D. F. *The War with Spain in 1898*. – New York; London, 1981. – 654 p.
13. Traxel D. *1898: The Birth of the American Century*. – New York, 1998. – 365 p.
14. Foner Ph. *The Spanish – American War and the Birth of American Imperialism*. – In 2 vols. – New York, 1972.
15. Tone J. L. *War and Genocide in Cuba, 1895 – 1898*. – Chapel Hill, 2006. – 338 p.
16. Millis W. *The Martial Spirit: A Study of Our War with Spain*. – Boston, 1931. – 427 p.
17. Wilkerson M. *Public Opinion and the Spanish-American War*. – Baton Rouge, 1932. – 141 p.
18. Wisan J. *Cuban Crisis as Reflected in New York Press (1895-1898)*. – New York, 1934. – 466 p.
19. Hofstadter R. “Manifest Destiny” and the Philippines / *America in Crisis* / ed. by Aaron D. – New York, 1952. – P. 173–200.
20. Hofstadter R. *The paranoid style in American politics, and other essays*. – Cambridge, 1996. – 330 p.
21. Williams A. W. *The Tragedy of American Diplomacy*. – New York, 1962. – 309 p.
22. Williams A. W. *The contours of American history*. – Chicago, 1966. – 513 p.
23. LaFeber W. *The New*

Empire. An Interpretation of American Expansion, 1860–1898. – Cornell University Press, 1965. – 306 p.

24. LaFeber W. *The American Search for Opportunity, 1865-1913 / The Cambridge History of American Foreign Relations: In 4 vol.* – Vol. 2. – Cambridge, 1993. – 254 p.

25. Morgan H. W. *William McKinley and His America.* – Syracuse (NY), 1963. – 595 p.

26. Morgan H. W. *America's Road to Empire: The War with Spain and Overseas Expansion.* – New York, 1965. – 124 p.

27. Hannigen R.E. *Ibid.*

28. Pérez L. A. *The Meaning of the Maine: Causation and the Historiography of the Spanish-American War // The Pacific Historical Review.* – 1989. – Vol. 58. – No. 3. – P. 293–322.

29. Samuels H., Samuels P. *Remembering the Maine.* – Washington, 1995. – 358 p.

30. Cosmas G. A. *The Spanish-American and Philippine Wars, 1898–1902 / A companion to American military history / ed. by J. C. Bradford.* – New York, 2010. – In 2 vol. – Vol. 1. – P. 142.

31. Karsten P. *The Nature of "Influence": Roosevelt, Mahan and the Concept of Sea Power // American Quarterly.* – 1971. – Vol. 23. – No. 4. – P. 585–600.

32. Seager R. II. *Alfred Thayer Mahan: The Man and His Letters.* – Annapolis (MD), 1977. – 713 p.

33. Sprout H., Sprout M. *The Rise of American Naval Power, 1776–1918.* – Annapolis (MD), 1990. – 448 p.

34. Challener R. D. *Admirals, Generals, and American Foreign Policy, 1898–1914.* – Princeton (N.J.), 1973. – 433 p.

35. Karsten P. *The Naval Aristocracy: The Golden Age of Annapolis and the Emergence of Modern American Navalism.* – New York, 1972. – 462 p.

36. Spector R H. *Professors of War: The Naval War College and the Development of the Naval Profession.* – Newport (RI), 1977. – 185 p.

37. Shulimson J. *The Marine Corps Search for a Mission, 1880 – 1898.* – Lawrence, 1993. – 274 p.

38. Linn B. M. *The Philippine War, 1899 – 1902.* – Lawrence, 2000. – P. 506.

39. Grenville J. A. S. *Diplomacy and War Plans in the United States, 1890–1917 // Transactions of the Royal Historical Society.* – 1961. – Vol. 11. – P. 1–21.

40. Moore J. W. *National Security in the American Army's Definition of Mission. 1865–1914 // Military Affairs.* – 1982. – Vol. 46. – No. 3. – P. 127–131.

41. Cosmas G. A. *An Army for Empire: The United States Army in the Spanish – American War.* – Columbia, 1971. – 334 p.

42. Oyos M. *Courage, Careers, and Comrades: Theodore Roosevelt and the United States Army Officer Corps // The Journal of the Gilded Age and Progressive Era.* – 2011. – No. 1(10). – P. 23–58.

43. Watts S. *Rough Rider in the White House: Theodore Roosevelt and the Politics of Desire.* – Chicago, 2003. – 289 p.

44. Dower J. W. *War without mercy: race and power in the pacific war.* – New York, 1993. – 400 p.

45. Fletcher M. *The Black Volunteers in the Spanish – American War // Military Affairs.* – 1974. – No. 38. – P. 48–53.

46. Nalty B. C. *Strength for the Fight: A History of Black Americans in the Military.* – New York, 1986. – 424 p.

47. Cirillo V. J. *Bullets and Bacilli: The Spanish – American War and Military Medicine.* New Brunswick (NJ), 1999. – 241 p.

48. *Crucible of Empire: The Spanish-American War...* – P. 204–249.

49. Miller S. C. *"Benevolent Assimilation": The American Conquest of the Philippines, 1899 – 1903.* – New Haven (CT), 1982. – 342 p.

50. Wolff L. *Little Brown Brother: How the United States Purchased and Pacified the Philippines.* – Garden City (NY), 1961. – 418 p.

51. Birtle A J. *U.S. Army Counterinsurgency and Contingency Operations Doctrine, 1860–1941.* – Washington, 1998. – P. 99–146.

52. Linn B. M. *The U.S. Army and Counterinsurgency in the Philippine War, 1899–1902.* – Chapel Hill, 1989. – 258 p.